

سیاستگذاری سلامت ویژه نیروی کار بنگاههای اقتصادی

حسن محمدصادقیان
مدیرکل امور اجتماعی

محیط های ارتقاءدهنده سلامت، یکی از محورهای استراتژیک منشور اتاوا است که در کنفرانس های بین المللی ارتقای سلامت به صورت عملیاتی به آن پرداخته اند و الزام آن برای دولت ها مطرح شده است. پژوهش های متعدد نشان می دهد که ارتقای سلامت در محیط کار موجب کاهش رفتارهای ناسالم و هزینه های مربوط به سوانح، درمان و ناتوانی کارکنان می شود. مطالعات نشان می دهند که بیش از نیمی از مرگهای زودرس بزرگسالان ناشی از عوامل مربوط به شیوه زندگی ناسالم است. لذا تأمین، حفظ و ارتقای سطح سلامت نیروی کار و تأثیرگذاری بر شیوه زندگی آنها اهمیت فوق العاده ای دارد.

در دهه های اخیر، رویکردها از سوی عوامل خطر فردی و ایمنی محیط کار و کنترل عوامل زیان آور فیزیکی به سمت محیطهای ارتقاءدهنده سلامت تغییر جهت داده است. بدین معنا که آثار تعیین کننده های روانی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بر سلامت کارکنان، مدیران، خانواده ها و جامعه مدنظر قرار گرفته و افراد و گروهها به عنوان عاملین فعال برای ایجاد تغییر در محیط و سیاستهای حاکم شناسایی شده اند. براساس این رویکرد، ایجاد این نوع محیطها، مسئولیت تمام ذینفعان است. در محیطهای کار ارتقاءدهنده سلامت، کارکنان و مدیران در فرایند بهبود مستمر با یکدیگر همکاری و تعامل دارند و در راستای حفاظت و ارتقای سلامت و ایمنی کارکنان و محیط کار پایدار قدم بر می دارند.

شیوه های کار و زندگی افراد در اساس با گستره فعالیت و ارزشهای شخصی و اجتماعی آنها ارتباط دارد. لذا، محیط های کار ارتقاءدهنده سلامت با دیدی نظام مند چهار حیطه محیط فیزیکی، محیط روانی اجتماعی، مشارکت بنگاه در ارتقای سلامت محیط کار و منابع سلامت را در بر گرفته، به عوامل فیزیکی، روانی و اجتماعی و همچنین کنش متقابل افراد و محیطشان توجه می کند. توجه به این عوامل، لزوم تغییر رویکرد از سوی مدل های پزشکی و فردی صرف مبتنی بر عوامل خطر را به سمت مدل های جامع و اجتماعی مطرح کرده است.

وضع موجود سوانح و سلامت کار

- حوادث جدی مربوط به بیماری های شغلی و حوادث ناشی از کار، طبق برآورد سازمان بین المللی کار

بالغ بر ۲/۳۴ میلیون نفر در سال می‌باشد و همچنین هزینه‌ای بالغ بر ۴ درصد تولید ناخالص جهان را شامل می‌شود. (اگر این میانگین قابل تعمیم به ایران نیز باشد، یعنی ۴ درصد تولید ناخالص ما صرف هزینه حوادث کار شود، رقم هزینه حوادث کار بسیار بالا خواهد بود)

- تحقیقات نشان می‌دهد به ازای هر حادثه کاری به‌طور متوسط ۱۶۶ ساعت زمان کاری مفید از دست می‌رود.
- تنش روانی در محیط‌های کاری می‌تواند تا ۶۰ درصد بهره‌وری نیروی کار را کاهش دهد.
- باید تدابیری اندیشید کارفرمایان علاوه بر توجه به تأمین ابزارهای حفاظتی نظیر دستکش، کلاه یا کفش کار، به بسیاری از مقولات ایمنی از جمله مسائل مربوط به آلودگی‌های تنفسی، صوتی و آلودگی روانی در محیط کار نیز توجه نمایند.
- گاه تا ۹۰ درصد حوادث کار ناشی از منشأ انسانی است. وقتی کارگران برای بحث ایمنی آموزش نمی‌بینند، شاهد بروز حوادثی هستیم که کارگران را آسیب می‌زند.

سیاست‌گذاری

برای سیاست‌گذاری و اجرا نیازمند آگاهی از هزینه‌های سرسام‌آور حوادث کار و پی‌آمدهای اجتماعی دردناکی که متوجه خانواده‌ها و بازماندگان آسیب‌دیدگان می‌شود و نیز چگونگی شکل‌گیری آسیب‌های کار و عواملی که سلامت کارگران را به خطر می‌اندازند، هستیم.

- تحقیقات نشان می‌دهد عوامل زیر در پیدایش حوادث کار نقش مهمی دارند:

- فقدان سرمایه‌گذاری روی تجهیزات و ملزومات ایمنی،

- ارائه نشدن آموزش‌های لازم به کارگران،

- کار در مشاغل غیررسمی،

- اشتغال در مشاغل پرخطر،

- قراردادهای موقت،

- کارگران مهاجر،

- فقدان یا نقصان بازرسی‌های کار.

این فهرست می‌تواند بیشتر از این‌ها هم باشد. اما ذکر اینها به این معناست که بدانیم مسأله ارتقای ایمنی و سلامت کار، بیشتر مسأله‌ای ساختاری و دشوار است.

ارتقای شرایط محیط کار باید همراه با رونق اقتصادی و تسهیل شرایط دسترسی واحدها به تکنولوژی، بازار و اعتبارات صورت گیرد. در شرایط رکود تورمی که بیکاری بالاست و در شرایطی که هزینه‌های کسب و کار قانونی و رسمی بالاست، کار غیررسمی گسترش می‌یابد. طبیعی است که در مشاغل غیررسمی بازرسی کار هم وجود ندارد یا خیلی ضعیف است و انواع مشکلاتی بروز می‌کند که حوادث کار را بالا می‌برد.

قراردادهای موقت هم محصول شرایط رکود تورمی و بیکاری بالاست. معنی این حرف‌ها این است که ارتقای شرایط ایمنی و سلامت کار، به امکان‌پذیر شدن بازسازی و نوسازی صنایع و کارگاه‌ها بستگی دارد که البته در شرایط تحریم ظالمانه این امکان در کوتاه‌مدت فراهم نمی‌شود. لذا باید روی آموزش که سرمایه‌گذاری زودبازده‌تری است متمرکز شد. تحقیقات نشان می‌دهد هر یک واحد سرمایه‌گذاری در هزینه آموزشی بنگاه‌ها، ۴٫۵ واحد برگشت دارد؛ و هر ۱ واحد سرمایه‌گذاری روی ایمنی کار به اندازه ۲٫۲ واحد برگشت دارد. بنابراین ما باید روی آموزش ایمنی و سلامت کار سرمایه‌گذاری کنیم. البته افزایش نظارت و بازرسی کار می‌تواند در این امر مفید باشد. شرایط حقوقی و قانونی هم باید به گونه‌ای باشد که کارفرمایان سرمایه‌گذاری روی ایمنی را با صرفه تلقی کنند. همچنین سازمان تأمین اجتماعی که هزینه‌های سنگین حوادث کار را تحمل می‌کند، باید وارد مقوله آموزش شود و بازرسی‌های کار را تقویت کند. سرمایه‌گذاری در این عرصه می‌تواند میزان هزینه‌های سازمان ناشی از حوادث کار را کاهش دهد.

اگر کارفرمایان نیز برای شناخت هزینه‌های حوادث کار آموزش داده شوند و شرایط حقوقی و قانونی هم به گونه‌ای باشد که کارفرمایان نتوانند از پرداخت هزینه‌های ناشی از بروز حوادث کار، شانه خالی کنند، وضعیت بهتری در کارگاه‌ها ایجاد خواهد شد.

امیدواریم با مسوولیت‌پذیری بتوانیم در ساختن جامعه‌ای سالم‌تر نقش موثرتری ایفا نماییم.